Makalenin geliş tarihi: 03.08.2020
1. Hakem rapor tarihi: 31.08.2020
2. Hakem rapor tarihi: 04.09.2020
Kabul tarihi: 12.11.2020

COVİD-19 SALGINI VE UZAKTAN EĞİTİM: UYGULAMADAKİ SORUNLAR

(Araştırma Makalesi)

Evren ERZEN (*)
Mustafa CEYLAN (**)

Öz

Bu çalışmanın amacı Covid-19 salgını sürecinde yüz yüze eğitim olanakları ortadan kalkan öğrencilerin zorunlu olarak almış oldukları uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla gönüllülük esasına dayalı olarak katılımı sağlanan 10'u erkek 3'ü kız 13 öğrencinin görüşlerine başvurulmuştur. Öğrencilerin yaşları 20 ila 24 arasında değişmektedir. Bulgular uzaktan eğitimde başarılı öğretim üyelerinin etkili sunumlar yapma, hızlı iletişim kurma ve kaliteli içerik oluşturma becerisine sahip olduklarını göstermektedir. Öğrenciler tarafından başarısız görülen öğretim üyelerinin ise sadece not paylaşımıyla yetindikleri, kalitesiz içerik paylaştıkları, iletişim kurmadıkları ve ödevlerinde anlaşılmaz yönergeler verdikleri görülmektedir. Ders içeriğinin takibinde ve derse katılımda özerk olunması olumlu olarak algılanmaktayken, öğrencilerin sorumluluk duygularının zedelendiği görüşü olumsuz faktör olarak belirtilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde ders değerlendirmelerinin sonuçların yazılım algoritmaları tarafından hesaplanmasının hızlı, tarafsız ve çevresel faktörlerden etkilenmeden hazırlanmasının olumlu; kopya çekilmeye müsaitlik ve cevapların yayınlanmaması durumları olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin kendileri bir sorun yaşamamış olsa da bazı arkadaşlarının bilgisayar veya internete erişimine sahip olmadıkları ve erişim sağladıkları cihazların yetersiz hızlara sahip olabileceğine dair endişe yaşadıkları belirlenmiştir. Uzaktan eğitimdeki iletişimde ise öğretim üyesiyle önemli olan faktörün dönüt alınabilmesi, arkadaşlarla olan iletişimde ise iletişimin miktarının ve problemlerinin artışının önemli görüldüğü belirtilmiştir. Sonuçlar literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler*: Corona, Covid-19, Uzaktan Eğitim, Sorunlar, Üniversite, Öğrenciler.*

*) Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Ana Bilim Dalı
(e-posta: evrenerzen@hotmail.com). ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-9726-2688

**) Arş. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Anabilim Dalı
(e-posta: mceylan@artvin.edu.tr). ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-1922-0161

Covid-19 Pandemic and Distance Education: Problems in Implementation

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of the students, whose face to face education opportunities have disappeared in the Covid-19 process, about the obligatory distance education they have received. For this purpose, the opinions of 13 students [10 male (76.92%) and 3 female (23.08%)], who were participated on a voluntary basis, were consulted. Students' ages range from 20 to 24 (M_{age} = 22, Sd = 1.22). Findings show that successful faculty members in distance education have the ability to make effective presentations, communicate quickly and create quality content. On the other hand, it is seen that the faculty members who are found unsuccessful are only satisfied with the sharing of notes, share poor quality content, do not communicate and give incomprehensible instructions in their homework. While the autonomy of following the course content and participating in the course is perceived positively, the view that students' sense of responsibility is damaged is stated as a negative factor. During the distance education process, it was evaluated positively that the course evaluations were prepared by the software algorithms for calculating the results quickly, impartially and without being affected by environmental factors. The availability of cheating and not publishing answers were considered negative. Although the students themselves did not have any problems, it was determined that some of their friends did not have access to the computer or the internet and that they were worried that the devices they accessed might have insufficient speeds. It has been determined that it is important to get feedback in communication with the lecturer. In communication with friends, it has been reported that there are communication problems and problems. The results are discussed in accordance with the literature.

Keywords*: Corona, Covid-19, Distance Education, Problems, University, Students.*

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca görülmüş birçok salgın olmasına rağmen hiçbirisi Covid-19 ölçüsünde hızlı yayılım ve geniş etki yaratmamıştır. 1918 yılında başlayan ve Dünya'da geniş coğrafyalara yayılan İspanyol gribi salgını (Trilla, Trilla, ve Daer, 2008), ortaçağda yaşanan büyük veba salgını (DeWitte ve Wood, 2008) milyonlarca cana mal olsa bile tüm dünyanın en ücra köşelerine kadar yayılmamıştır. Fakat Covid-19 küresel ulaşım araçlarının etkisiyle yeryüzündeki her ülkeye ve bölgeye yayılmayı başarmış küresel nitelikteki en ciddi salgındır (Türkiye Bilimler Akademisi, 2020). Bu küresel salgının etkileri ülkemizde de yoğun şekilde hissedilmiştir. Bu büyük salgının sağlık sektörü başta olmak üzere birçok sektöre olumsuz etkileri olmuştur (Akca, 2020; Türkmen, 2020). Turizmi durdurma noktasına getirmiş (Acar, 2020), ticari işletmelerin karlılık oranlarına büyük darbeler vurmuş ve birçoğunu dijital ortama geçmeye zorlamıştır (Güven, 2020). Fakat

eğitim sektörü bu süreçte basit bir etkilenme yerine ciddi bir metot değişikliğine gitmiştir. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, 2020) küresel salgın (pandemi) ilan ettikten sonra 16 Mart'ta tüm yükseköğretim kurumları tatil edilmiş (Çetin ve Anuk, 2020), 23 Mart itibariyle tüm üniversiteler hızlı ve etkili bir müdahale ile uzaktan eğitime geçmiştir. Uzun yıllardır uygulamaları yapılan, bazı dersler için işlevsel olarak nitelendirilen uzaktan eğitim, ciddi bir hazırlık süreci olmadan aniden tüm eğitim kurumlarının temel öğretim metodu haline gelmiştir. İlk ve orta dereceli okullarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın üstlendiği uzaktan eğitim dersleri uzman içerik oluşturucular, profesyonel stüdyo ve yapım ekiplerinin desteği ve devletin uydu altyapısına sahip televizyon kanalı ağıyla tüm ülkeye sunulmuştur (Yamamoto ve Altun, 2020). Yükseköğretimde ise akademisyenlerin inisiyatiflerine kalmış olan bu süreç ciddi sıkıntılarla yüz yüze gelmiştir. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin aldıkları uzaktan eğitim derslerinden genel olarak fayda sağlayamadıkları görülmektedir (Ekiz, 2020). Ülke çapında 111 devlet ve 52 özel üniversitede 17.939 kişiyle yürütülen bir araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin genelinin akademisyenlerin derslerde orijinal içerik üretmek yerine üretilmiş dijital bir içeriği paylaşmasından, materyalin dersle alakalı olmamasından ve içeriğin teknik açıdan kalitesiz olmasından şikâyetçi oldukları görülmektedir (Karadağ ve Yücel, 2020).

Yeni tip Korona Virüs (Covid-19) salgınının genel seyri, virüsün hayatta kalma koşulları, bulaşıcılık düzeyi faktörleri göz önüne alındığında salgının eğitim sürecindeki dönüştürücü etkisinin geçici ve kısa süreli olmayacağı (Euronews, 2020) hatta gelecekte yüz yüze eğitimin tartışmalı hale geleceği (Yalçınkaya, 2020) söylenebilir. Mart-Haziran 2020 arasındaki zaman diliminde 8 milyarlık dünya nüfusunun sadece 7 milyonunun bağışıklık kazanabildiği, buna karşın toplamda 500.000 civarında ölüm yaşandığı ve buna ortalama olarak günlük 4000 civarı yeni ölüm daha eklendiği (Worldometers, 2020) düşünüldüğünde uzaktan eğitimin geçici ve alternatif bir çözüm olmak yerine eğitimin temel yöntemi olacağına dair ileri sürülen görüşlerin (Yamamoto ve Altun, 2020) gerçek olma olasılığının yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Diğer bir deyişle uzaktan eğitim çalışmalarının asli metot olarak kullanımının 2020 ile sınırlı kalmayacağı, kullanıldığı yıllar boyunca çeşitli avantajların eğitimde kalıcı uygulamalar haline dönüşeceği ileri sürülebilir. Bu sebeple eğitimde Covid-19 salgınıyla başlayan uzaktan eğitim uygulamalarının nitelikli şekilde yürütülmesi ciddi bir zorunluluk halini almıştır. Hazırlıksız yakalanılan bu ilk uygulama sürecindeki aksaklıkların ve yetersizliklerin bir an önce giderilememesi halinde ileriki yıllarda eğitim alan öğrencilerin eğitim gördükleri konularda yetersiz, eksik ve hatta hatalı bilgilerle donanmaya başlamaları riski ortaya çıkabilecektir. Bu sebepten yaşanılan bu ilk uygulama sürecindeki sorunların hızlı ve etkili şekilde tespit edilmesi ve çözüme yönelik önlemlerin hızla alınması gerekmektedir. Bu çalışma, yaşanan bu üç aylık eğitim sürecinin sonucunda elde edilen sonuçlara dayalı olması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmayla uzaktan eğitim uygulamalarındaki sorunların çözümüne yönelik kısa vadede yürütülecek iyileştirici düzenlemelere yol gösterileceği ve katkı sunulacağı düşünülmüştür.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim yöntemine ilişkin öğrenci görüşlerinin incelendiği bu araştırma, nitel araştırma ekseninde betimsel bir çalışmadır. Katılımcıların tamamı araştırmada gönüllülük esasına dayalı olarak yer almıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemi yöntemine dayalı olarak seçilen, Doğu Karadeniz Bölgesindeki bir üniversitenin eğitim fakültesinde uzaktan eğitim yöntemi ile ders alan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda; katılımcı görüşlerinin açık bir şekilde ortaya konmasına olanak sağlaması sebebiyle, birinci tür veri üretme kaynaklarından biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Bailey, 1982; Berg, 1998).

2.2. Görüşme Formunun Oluşturulması

Araştırmacılar tarafından detaylı alanyazın taraması yapılmış ve çalışmada yer alması düşünülen konular belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından belirlenen bu konulara ilişkin kapsamlı bilgi edinebilmek amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşmelerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır ve katılımcılar hakkında bilgi edinmek amacıyla demografik bilgi formu oluşturulmuştur. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcılara yanıta yönelik seçenek sunmasının yanı sıra seçeneklere bağlı kalmaksızın soruları yanıtlama fırsatı sunmakta, bu sayede de konunun detaylı araştırılmasına olanak tanımaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

Neuman (2011), araştırılan duruma ilişkin derinlemesine bilgi almak amacıyla katılımcılara çeşitlilik sağlayan alt soruların yöneltilebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların kendilerini ifade etme becerilerine katkı sağlamak ve bakış açılarını genişletmek amacıyla sondaj sorusu niteliğinde parantez içlerinde sözcükler örnek olarak verilmiştir. Alınan yanıtların çeşitlilik göstermesi sondaj sorularının öğrencileri etkilemediğini, sorulan sorulardaki ifadelerden bağımsız şekilde düşüncelerini ifade edebildiklerini göstermektedir. Oluşturulan formların Türkçesinin katılımcılar tarafından rahatlıkla anlaşılabilir olup olmadığı iki Türkçe eğitimi alan uzmanına gönderilmiş ve onların düzeltmeleri doğrultusunda son hallerini almışlardır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular şunlardır:

1- Uzaktan eğitim sürecinde ders aldığınız EN VERİMLİ öğretim elemanını (bilgisayar kullanımı, kaliteli içerik oluşturma vs.) düşündüğünüzde uzaktan eğitime yönelik bilgi ve becerilerini nasıl değerlendirirsiniz?

2- Uzaktan eğitim sürecinde ders aldığınız EN VERİMSİZ öğretim elemanını (bilgisayar kullanımı, kaliteli içerik oluşturma vs.) düşündüğünüzde uzaktan eğitime yönelik bilgi ve becerilerini nasıl değerlendirirsiniz?

3- Derslerin işlenişini düşündüğünüzde (istenildiği zaman dersi izleyebilme, yoklama olmaması vs.) uzaktan eğitimdeki ders ortamını nasıl değerlendiriyorsunuz?

4- Uzaktan eğitim yoluyla yapılan değerlendirme sürecini (notların kısa sürede açıklanması, tarafsız değerlendirme, çevresel koşullar vs.) yüz yüze eğitimle kıyasladığınızda aradaki farklara yönelik neler söyleyebilirsiniz?

5- Uzaktan eğitim sürecini düşündüğünüzde öğrencilerin fırsat eşitliğinden yararlanma durumunu (bilgisayara sahip olma, internet erişimine sahip olma, kullandığı bilgisayar/telefonun çalışma hızı vs.) nasıl değerlendirirsiniz?

6- Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ve öğretim üyesi iletişimini olumlu ve olumsuz yönleriyle nasıl değerlendirirsiniz?

7- Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişimini olumlu ve olumsuz yönleriyle nasıl değerlendirirsiniz?

2.3. Katılımcılar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin belirlenmesinde istenilen ölçütler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin eğitim fakültesi öğrencisi olmak,

2. 2019-2020 Bahar yarıyılında kaydını dondurmamış olmak,

3. Çalışmaya katılmak için gönüllü olmak.

Belirlenen bu ölçütler doğrultusunda, araştırmada gönüllü olarak yer alacağını ifade eden ve belirlenen ölçütleri karşılayan 13 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Kodlar	Cinsiyet	Yaş	Bölüm
Ö-1	Kadın	22	Sınıf Öğretmenliği
Ö-2	Kadın	21	İlköğretim Matematik Öğretmenliği
Ö-3	Kadın	23	Fen Bilgisi Öğretmenliği
Ö-4	Kadın	23	Fen Bilgisi Öğretmenliği
Ö-5	Kadın	22	Türkçe Öğretmenliği
Ö-6	Kadın	23	Sınıf Öğretmenliği
Ö-7	Kadın	21	İlköğretim Matematik Öğretmenliği
Ö-8	Kadın	23	Türkçe Öğretmenliği
Ö-9	Erkek	22	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Ö-10	Erkek	20	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Ö-11	Kadın	20	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Ö-12	Erkek	22	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Ö-13	Kadın	24	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Öncelikle Google Formlar aracılığıyla hazırlanan formlar sınıf ve bölüm grupları üzerinden öğrencilere ulaştırılmış, ölçütleri karşılayanların ve gönüllü olanların formu doldurmaları istenmiştir. Öğrencilere arkadaşları ve öğretim elemanlarının isimlerini kullanmamaları gerektiği, soruları yanıtlamaları için süre kısıtlaması olmadığı ve yazmaları için sınırsız sayfa kullanma hakları olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanan veriler, tümevarım tekniği ile analiz edilmiştir. Tümevarım tekniği; okuyucunun üretilen verileri anlaması amacıyla, verilerin kodlamalar kullanılarak kategorize edilmesi ve karşılıklı ilişkilere dayalı olarak tema ve alt temaların ortaya çıkarılması olarak ifade edilmektedir (Frankel ve Devers, 2000; Patton, 1990).

Analiz sürecinde, yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer alan görüşme soruları referans alınarak, olası kategoriler her okuma tekrarında not alınmış ve bu işlem her araştırmacı tarafından üç kez yinelenmiştir. Araştırmanın güvenirliğini sağlamak açısından paralel formlar yöntemi uygulanmış, her bir araştırmacı tarafından tümevarım tekniği ile kategorilerin oluşturulması sağlanmıştır. Araştırmacılar oluşturdukları kategoriler üzerinde müzakere etmiş ve işbirliği çerçevesinde kategoriler tekrar düzenlenmiştir.

Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla kapsam geçerliği yöntemi uygulanmıştır. Kapsam geçerliğinde incelenmek istenilen durumun örneklem olarak uygulanabilirliği ve nitelik açısından uygunluğu söz konusudur (Büyüköztürk ve diğ., 2014). Çalışmanın kapsam geçerliliği için ölçme alanındaki iki uzmandan görüş alınmıştır. Bu işlemlerin ardından gerçekleştirilmiş görüşmelerden elde edilen ifadelerden, araştırmacılar tarafından 7 tema ve bu temalara ilişkin 23 alt temaya ulaşılmıştır. Oluşturulan temalara ve alt temalara ilişkin bilgiler bulgular bölümünde yer almaktadır.

2.5. Araştırma Etiği

Bu çalışmada katılımcıların gönüllüğü esas alınmıştır. Öğrencilerin isimleri gizli tutularak kendilerine kodlar verilmiştir. Öğrencilere aydınlatılmış onam formu doldurtulmuştur, zarar görmemeleri için tüm önlemler alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli etik kurul izni araştırmanın yapıldığı üniversiteden (Konu: Araştırma izni, Sayı: E.6572) alınmıştır.

3. Bulgular

3.1. Derslerinin Verimli Olduğu Düşünülen Öğretim Elemanları Hakkındaki Görüşler

Covid-19 sürecinde ders alınan verimli öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik bilgi ve becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla sorulan soruya ilişkin 3 tema oluşturulmuştur. Bu temalara ilişkin bilgiler tablo 2' de yer almaktadır.

Tablo 2. Derslerinin Verimli Olduğu Düşünülen Öğretim Elemanları Hakkındaki Görüşler

Kodlar	Video Kullanımı ya da Online Anlatım	Hızlı İletişim Kurma	Kaliteli İçerik Oluşturma
Ö-1	+		
Ö-2	+	+	
Ö-3	+		
Ö-4			+
Ö-5		+	
Ö-6	+	+	
Ö-7	+	+	
Ö-8		+	+
Ö-9	+		+
Ö-10	+		+
Ö-11	+		+
Ö-12	+	+	
Ö-13	+		+

Tablo 2' ye bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun derslerde video kullanımı yada online anlatım yapma, öğrencilerle hızlı iletişim kurma becerilerine sahip olma ve derslere yönelik içerik oluşturma becerilerini verimli öğretim elemanlarında bulunan özellikler olarak nitelendirmişlerdir.

Ö-8 kodlu öğrenci "*Burada gözlemlediğim kadarı ile yüz yüze eğitim yapılırken özen gösteren öğretim elemanları aynı özveriyi uzaktan eğitim sürecinde de göstermektedir. Nasıl olsa öğrenciler her şekilde geçecek diye düşünceye kapılmamaktadır. Bunun bilincinde olarak uzaktan da olabildiğince öğrencilere farklı deneyimler katmak için içeriklerini zenginleştirerek bir şeyler öğretmeye çalışmaktadırlar. Amaçları öğrencilerin sınavı geçmeleri değil kaliteli içerikle kendilerini yetkinleştirmeleridir*." diyerek öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere fayda sağlamak için emek verdiklerini dile getirmiştir.

Ö-7 kodlu öğrenci de "*En verimli öğretim elemanlarımız uzaktan eğitim sürecinde her hafta düzenli olarak ödevler vererek belirli bir süre zarfında teslim etmemizi istedi. Verdiği her ödevin üzerine bilgisayar teknolojisini kullanıp yazı ve çizimler ekleyerek geri dönütler sağlayabildi. Gerektiğinde görüntülü sınıf ortamı oluşturdu. Zorlanan öğrencilere uygun destek ve yönlendirmeyi sağlayarak her öğrencinin katılmasını kolaylaştırdı. Öğretim elemanımız uzaktan eğitimi iyi yönettiği gibi bilgisayarı kullanmakta hiç zorlanmadı ve gerektiğinde bizlere bilmediğimiz noktalarda yönlendirmelerde bulundu. Uzaktan (internetten) erişebileceğimiz kaynak ve siteler yönünden gayet bilgili ve tecrübeliydi."* diyerek diğer katılımcının yanıtlarını desteklemektedir.

3.2. Derslerinin Verimli Olmadığı Düşünülen Öğretim Elemanları Hakkındaki Görüşler

Covid-19 sürecinde alınan dersinin verimli olmadığı düşünülen öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik bilgi ve becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla sorulan soruya ilişkin 3 tema oluşturulmuştur. Bu temalara ilişkin bilgiler tablo 3' te yer almaktadır.

Tablo 3. Derslerinin Verimsiz Olduğu Düşünülen Öğretim Elemanları Hakkındaki Görüşler

Kodlar	Ders Notu İle Sınırlı Paylaşım Yapılması	İletişim Kurulamaması	Ödevlerde Yönergelerin Anlaşılır Olmaması
Ö-1	+		
Ö-2	+	+	+
Ö-3	+		
Ö-4			
Ö-5	+		+
Ö-6	+	+	+
Ö-7	+		+
Ö-8	+	+	+
Ö-9	+		+
Ö-10		+	
Ö-11	+		
Ö-12	+		
Ö-13	+		

Tablo 3'e bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin derslerinden verim almadıklarını düşündükleri öğretim elemanlarının çoğunlukla dersleri sadece not paylaşımı biçiminde yaptıklarını, herhangi bir ek materyal (video, online anlatım vs.) kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Ek olarak öğretim elemanlarının derslerinde ödevlerine yönelik verdikleri yönergelerin anlaşılır olmadığını ve derslerde karşılaştıkları sorunlarla alakalı öğretim elemanlarına ulaşmayı başaramadıklarını ya da dönüt alamadıklarını belirtmişlerdir.

Ö-7 kodlu öğrenci "*Slaytta yer alan bilgiler sınıf ortamındaki sunumlara uygun olarak özet bilgilerden oluştuğu için kitaba göre yetersiz kalmıştır. Kitabi olmayan öğrenciler için dezavantaj oluşturmuştur. Öğretim elemanı slaytın yeterliliğini öğrenciler acısından araştırmadığı gibi sınav sorularını da öğrencilerin ekstra araştırma yapmış olduğunu kabul ederek hazırlamıştır*." diyerek hazırlanan sunumların öğrenmeyi sağlamadığını ama sınavda öğrenilmiş kabul edildiğini ileri sürmüştür. Yine Ö-9 kodlu öğrenci "*Kendisi önüne gelen tüm bilgileri içeriğine tam bakmayarak bilgi notu paylaşıyor. 1-2 saat süren YouTube videoları gönderiyor*" diyerek derslerde kullanılan notların öğretim

elemanı tarafından hazırlanmayıp internette var olan hazır notlardan oluştuğunu ve kullanılan notların içeriklerinin gözden geçirilmediğini dile getirmiştir.

3.3. Uzaktan Eğitimdeki Ders Ortamına İlişkin Görüşler

Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim aracılığıyla yürütülen derslerin işleyişine (yoklama olmaması, istenildiğinde tekrar izlenilebilmesi vb.) ilişkin öğrenci görüşleri alınmış ve görüşlere ilişkin alt temalar Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 4. Uzaktan Eğitimdeki Ders Ortamına İlişkin Görüşler

Kodlar	İstenildiğinde Katılım Sağlanabilmesi	Sorumluluk Bilinci Olmayanın Dersten Kopması	Sorumluluk Bilinci Olan Öğrencilerle Verimli Ders İşlenebilmesi
Ö-1	+		
Ö-2		+	+
Ö-3		+	
Ö-4		+	
Ö-5			+
Ö-6	+	+	+
Ö-7	+	+	+
Ö-8	+	+	+
Ö-9	+		
Ö-10			+
Ö-11	+	+	
Ö-12	+		
Ö-13	+		

Tablo 4'e bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin derslerin işlenişine yönelik görüşlerinin istenildiğinde derse katılım sağlanması ve tekrarlanması, süre kısıtlamasının olmamasından dolayı sorumluluk bilincinin yok olması ve online derslere yalnızca bilinçli öğrencilerin katılması olmak üzere 3 alt temadan oluştuğu görülmektedir.

Ö-6 kodlu öğrenci "*Ders ortamının oluşması tamamıyla öğrenciye bağlıydı. 60 kişilik bir sınıfta maksimum 10 kişinin dersi izlemesi bence güzel bir ortam oldu ve bana samimi geldi. Yoklamanın olmaması bence çok güzeldi sınıf içi öğretimde de kullanılması gereken bir uygulama olduğunu düşünüyorum daha verim aldım çünkü uzman öğretmenin ilgili öğrencilerinin olduğu ortamın samimi ve verimli olduğunu fark ettim*" diyerek derslere yalnızca isteyenlerin katılması durumunda hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının daha fazla verim aldıklarını belirtmiştir.

3.4. Uzaktan Eğitimdeki Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüşler

Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim sürecindeki ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin alınması için öğrencilere sorulan soruda 5 tane alt tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalara ait bilgiler Tablo 5' te yer almaktadır.

Tablo 5. Uzaktan Eğitimdeki Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüşler

Kodlar	Sınavların Objektif Değerlendirmesi	Sonuçların Hızlı Açıklanması	Sınavların Kopyaya Elverişliliği	Çevresel Etmenler	Dönüt Alınamaması
Ö-1	+	+	+		
Ö-2			+	+	+
Ö-3		+			
Ö-4		+		+	
Ö-5		+	+		+
Ö-6			+		
Ö-7	+	+		+	+
Ö-8				+	
Ö-9	+	+			
Ö-10				+	
Ö-11	+	+	+		+
Ö-12	+				
Ö-13	+				

Tablo 5'e bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitimdeki ölçme ve değerlendirmenin objektif olarak yapıldığını, örgün eğitime kıyasla daha hızlı puanlandırıldığını ve ilan edildiğini, çevresel etkenlerin (pc/internet ulaşılabilirliği, gürültü vb.) örgün eğitimden daha fazla etkilendiğini, sınav evraklarına ilişkin puan dışında dönüt alamadıklarını ve kopya çekme olasılığının örgün eğitimden fazla olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Ö-6 kodlu öğrenci *"Not açısından bir değişiklik olmadı ilk fırsatta açıklayan öğretmenlerimiz ve finale birkaç gün kala açıklayan öğretmenlerimiz yine aynı davranış ta bulundu. Değerlendirme konusu bence çok kritik bir konu. Bazı öğretmenlerimiz sınav yaptı bazı öğretmenlerimiz ödev üstünden değerlendirme yaptı. Bence classroom üzerinden yapılan sınavlar bir değerlendirme niteliğinde değildi. Çünkü kopya durumu en üst seviyede olduğunu düşünüyorum. Sınavlar canlı yayında yapılabilirdi diye düşünüyorum. Ödevi değerlendirmede öğretmenin okuyacağı ödev sayısı ve ödevlerin uzunluğu objektifliği etkileyebilir ve sonuçlandırması çok zaman alabilir.*" diyerek değerlendirme sürecine yönelik tüm katılımcıların yanıtlarını özetlemektedir.

3.5. Uzaktan Eğitimde Fırsat Eşitliğine Yönelik Görüşler

Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim sürecindeki fırsat eşitliğine yönelik görüşlerinin alınması için öğrencilere sorulan soruya ilişkin 2 tane alt tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalara ait bilgiler Tablo 6' da yer almaktadır.

Tablo 6. Uzaktan Eğitimde Fırsat Eşitliğine Yönelik Görüşler

Kodlar	Bilgisayar Sahibi Olunmaması Hakkındaki Endişeler	İnternet Bağlantısı Olmaması Ya Da Yavaş Olması Hakkındaki Endişeler
Ö-1	+	+
Ö-2	+	+
Ö-3		
Ö-4	+	+
Ö-5	+	+
Ö-6	+	
Ö-7	+	
Ö-8	+	
Ö-9	+	+
Ö-10	+	+
Ö-11	+	+
Ö-12	+	+
Ö-13	+	+

Tablo 6'ya bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin, tüm öğrencilerin bilgisayar sahibi olmadığını ve kırsalda yaşayan arkadaşlarının internet bağlantı problemleri dolayısıyla uzaktan eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanamayacağını düşündükleri görülmektedir. Yalnızca bir öğrenci öğretim elemanlarının fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik alternatifler oluşturduğunu dile getirmiş ancak bu alternatiflerin neler olduğunu söylememiştir.

Ö-1 kodlu öğrenci *" Fırsat eşitliği olmaması öğrencilerin strese girmesine sebep oldu. Köylerde yaşayan arkadaşlarımız vardı ve bu onlar için hiç adaletli bir süreç olmadı. Ben Kocaeli gibi bir şehirde yaşamama rağmen internet problemi yaşadım ve sınavlarda çok fazla zorluk çektim. Hızlı bir bilgisayara veya telefona sahip olmadığınızda sınavlarda sayfayı yenilemek zorunda kalabiliyorsunuz ve tüm cevaplarınız ve zamanınız gidebiliyor. Bu açılardan uzaktan eğitim süreci bazı öğrenciler için mükemmel bir fırsat olurken bazı öğrenciler için belki dönemi uzatan belki de stres seviyesini çok yükselten bir dönem oldu*" diyerek öğrenciler arasındaki eşitsizliği özetlemiştir.

3.6. Uzaktan Eğitimde Öğrenci – Öğretim Elemanı İletişimine İlişkin Görüşler

Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim sürecindeki öğrenci – öğretim elemanı ilişkisine yönelik görüşlerinin alınması için öğrencilere sorulan soruya ilişkin 3 tane alt tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalara ait bilgiler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Uzaktan Eğitimde Öğrenci – Öğretim Elemanı İletişimine İlişkin Görüşler

Kodlar	Hızlı iletişim	Geç veya Yetersiz İletişim	İletişim Kurulamaması
Ö-1	+		
Ö-2		+	
Ö-3	+		+
Ö-4	+	+	+
Ö-5		+	
Ö-6		+	+
Ö-7	+		+
Ö-8		+	
Ö-9		+	
Ö-10		+	
Ö-11	+		+
Ö-12		+	+
Ö-13	+	+	+

Tablo 7'ye bakıldığında çalışmaya katılan öğrenciler, bazı akademisyenlerle anında iletişim kurabildiklerini, bazılarının iletişim isteklerine geç yanıt verdiğini ya da iletişim kurmada isteksiz olduklarını, bir kısmının da iletişim kurmayarak yanıt vermediğini ve hiçbir şekilde maillere yanıt alamadıklarını dile getirmişlerdir.

Ö-7 kodlu öğrenci "*Öğretmenler Google Clasroom uygulamasını kullandılar. Gerekli bilgilendirmeleri yaptılar fakat toplu ortamdaki öğrenci sorularına karşı fazlaca duyarsız davrandıkları oldu. Bu yönde gayet olumsuz bir iletişim sureci vardı. Hatta hocalar tarafından soru yöneltildiğinde öğrencilerin internet erişiminin o an olup olmaması düşünülmeden öğrenciler geç cevap verdiğinde gayet ters bir tepki ile karşılaştık. Olumlu olarak bireysel iletişim imkânı daha çok arttı. Hocalar ile birebir iletişim imkânı olduğundan hocalar öğrencilerle bireysel olarak daha çok ilgilenebildi. Çekingen öğrenciler için daha rahat bir ortam sağladı. Daha öznel dönüşlerle mesleki gelişimimiz daha çok desteklendi diye düşünüyorum. Fakat her şeyin yazılı açıklaması zor olduğundan ve genel iletişim yolu yazılı olduğundan ödevlerin yapılmasında öğretmen danışmanlığı almakta ve anlamakta zorlandık*" diyerek öğretim elemanlarıyla yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimlerini aktarmıştır. Ayrıca öğrencilerin kendilerini yazılı olarak ifade etmede zorlandıklarını ve bireysel iletişim kurmanın daha kolay olduğunu dile getirmiştir.

3.7. Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Sınıf Arkadaşlarıyla İletişimlerine İlişkin Görüşler

Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim sürecindeki öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla iletişimleriyle ilgili görüşlerinin alınması için sorulan soruya ilişkin 4 tane alt tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalara ait bilgiler Tablo 8' de yer almaktadır.

Tablo 8. Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Sınıf Arkadaşlarıyla İletişimlerine İlişkin Görüşler

Kodlar	Online Gruplarla Etkileşimin Artması	İletişim Becerilerinin Artması	İletişim Problemleri yaşanması	Fark Görülmemesi
Ö-1	+			
Ö-2	+	+		
Ö-3			+	
Ö-4		+		
Ö-5	+			
Ö-6		+		
Ö-7		+	+	
Ö-8		+	+	
Ö-9		+		+
Ö-10				+
Ö-11		+	+	
Ö-12	+			
Ö-13	+		+	

Tablo 8'e bakıldığında çalışmaya katılan öğrenciler, sınıf arkadaşlarıyla iletişimlerine ilişkin genellikle online gruplar (Whatsapp, mail grupları, Google Classroom vb.) üzerinden iletişim kurduklarını, iletişim becerilerinde artış olduğunu hatta akran değerlendirmesi ve öğretimini uyguladıklarını, genellikle grup ödevlerinde farklı fikirlerden kaynaklı olarak iletişim kurmada sorunlar yaşadıklarını ve iki öğrenci de Covid -19 sürecinin arkadaşlarıyla olan iletişimlerini etkilemediklerini dile getirmişlerdir.

Ö-7 kodlu öğrenci "*Öğrencilerin birbiriyle iletişimi kendi arkadaşları hariç sıfıra indi. Görüntülü sınıf ortamı çok nadir yapıldığından(sıfıra yakın) yazılı ortamda öğrenciler arası iletişim de gerçekleşmedi. Olumsuz olarak farklı görüş ve bakış açıları öğrenemiyoruz. Sosyalleşmemiz engellenmiş oldu. Olumlu yönü de gereksiz ve dersten uzak boş konuşmalara maruz kalmıyoruz.*" diyerek covid-19 sürecindeki öğrenciler arasındaki iletişim becerilerini anlatmıştır.

4. Tartışma

Bu çalışmanın amacı 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgına dönüştüğü ilan edilen Covid-19'un sebep olduğu, 23 Mart 2020 itibariyle uygulamaya giren zorunlu uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların neler olduğunu belirlemeye yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesiydi. Bu amaçla Doğu Karadeniz Bölgesindeki bir üniversitenin eğitim fakültesinde yer alan tüm bölümlerden tüm dersleri takip etmiş olan en az ikişer

katılımcının görüşlerine başvurulmuştur. Sonuçlar, öğrencilerin uzaktan eğitimde avantajlı ve dezavantajlı yönler bulduğuna işaret etmektedir.

Elde edilen ilk iki bulgu başarılı ders performansı olduğu düşünülen akademisyenlerle başarısız ve etkisiz performans gösteren akademisyenlerin uygulamalarına ilişkindir. Başarılı akademisyenlerin online veya offline ders anlatımlarını sistematik ve özenli şekilde yaptıkları, öğrencilere mümkün olduğunca hızlı dönütler verdikleri, orijinal ve kaliteli içerikler oluşturdukları belirtilmiştir. Başarısız olarak algılanan akademisyenler ise yalnızca ders notlarını paylaşmış, öğrenciyle iletişim kurmamış, verilen ödevlerde anlaşılması güç ifadelerle görevin yerine getirilmesini güçleştirici yönergeler kullanmışlardır. Bu bulgular dijital öğrenme ortamlarında yetkin olmayan akademisyenlerin öğrencilere işlevsel, amaca uygun ve kaliteli bir içerik sunamadıkları anlamına gelmektedir. Literatürde bu bulguyla aynı doğrultuda araştırmalar bulunmaktadır. Türkiye'de Covid-19 süreci içerisinde yapılmış kapsamlı çalışmalardan birinde de öğretim üyelerinin kendilerine ait olmayan, farklı sosyal medya kanallarında kayıtlı, dersin içeriği ile ilişkisi az ve kalitesiz materyalleri öğrencilere sunmaları önemli bir sorun kaynağı olarak bildirilmiştir (Karadağ ve Yücel, 2020). Aynı sorunun 270 milyonluk öğrenciyle uygulanan dünyanın en büyük online eğitim çalışmasını yürüten Çin'de de yaşandığı görünmektedir. Kişinin kendi üretimi olmayan içeriği kullanımı, öğrenciyle iletişim kurmaması ve ilgisiz içerik sunumu online eğitimin kalitesini aşağı çeken faktörler olarak belirlenmiştir (Zhou, Li, Wu, ve Zhou, 2020). Yunanistan'da da 11 yıl ve üzerinde hizmet yılı olan eğitmenlerin dijital materyaller konusunda sorunlar yaşadıkları ve dersleri nitelikli oluşturmakta yetersiz kaldıkları belirtilmiştir (Tzifopoulos, 2020). Dolayısıyla dijital ortamda etkili ders anlatabilmenin bilgi teknolojileri alanında etkin olmakla ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca bu sonucun ortaya çıkmasında mesleğin gereklerini yerine getirme konusunda hassas bir kişiliğe sahip olma faktörünün de etkili olmuş olabileceği ileri sürülebilir. Zira sorumlu kişilik tipindeki bireyler yaptıkları işleri isteyerek ve titiz şekilde yapmaktadırlar (McCrae ve Costa, 2008). Buna karşın nevrotik tipte kişiliği olan bireyler strese dayanıksız ve anlık dürtülerini durdurmakta zorlanan bireylerdir (McCrae ve Costa, 2003). Bu sebeple nevrotik bireylerin bu stresli süreçte hazırlayacakları derslere adapte olmak yerine içerik oluşturmaktan kaçınmış olmaları da diğer bir olasılıktır. Başarısız akademisyenlerin öğrenciyle etkileşimden kaçınmaları veya bu etkileşimi umursamamaları ise aynı şekilde akademisyenin kişiliği ile ilişkili olabileceği gibi akademisyenin genel özyeterlik düzeyiyle de ilişkili olabilir. Zira giriştiği işi başarılı şekilde yapabileceğini düşünen öz-yeterlik sahibi bireylerin öz-güvenlerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Garaika ve Margahana, 2019).

Çalışmanın üçüncü bulgusu öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin genel görüşlerini incelemektedir. Derslere istenildiğinde katılma olanağı olması, yoklama gibi katılım denetiminin olmaması ve istenildiği zaman derslerin izlenebilmesi gibi kişisel özerklik alanları öğrenciler tarafından uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak değerlendirilmiştir. Aynı özerklik bazı öğrencileri dıştan denetime maruz kalmadıkları için tamamen sorumsuzluğa ve dersleri umursamazlığa ittiği için olumsuz algılanmış, bazı öğrencileri ise yalnızca dersle ilgili sorumluluk sahibi öğrencilerin katılımına olanak sağladığı ve ders işlenişine

zarar veren öğrenci kitlesini derslerden uzak tuttuğu için olumlu olarak algılanmıştır. Ortaya çıkan bu sonuç uzaktan eğitimdeki ders ortamlarında yaşanan değişimin ve öğrenci katılımının öğrencinin sahip olduğu kişilik özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın ilk iki bulgusunda elde edilen bulgularla paralel şekilde nevrotik ve sorumluluk sahibi kişilik özelliklerinin bu algının ortaya çıkmasında etkili olduğu ileri sürülebilir. Sorumluluk sahibi bireyler akademik uyum düzeylerinin yüksek olduğu, akademik açıdan yeni konularda yaşadıkları güçlüklerle daha başarılı şekilde mücadele edebildikleri, nevrotiklerde ise durumun tam tersine işlerlik gösterdiği bilinmektedir (Erzen, 2018). Öte yandan konunun bireyin iç veya dış denetimli olmasıyla da ilişkisi olması mümkündür. İçten denetimli bireyler kendi değer yargıları doğrultusunda kendi kararlarını verebilmekteyken dıştan denetimli bireyler bir zorunluluk altında olmadıkça kendilerini bir iş yükünün altına sokmakta zorlanan bireylerdir (Abdi Golzar, 2006; Alipio, 2020). Dolayısıyla derse devamın denetlenemediği uzaktan eğitim sürecinde içten denetimli bireylerin süreçten daha yüksek verim aldıkları, dıştan denetimli bireylerinse süreç içerisinde ders ortamından iyice uzaklaştıkları düşünülebilir.

Çalışmanın dördüncü bulgusu uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme sürecinin verimliliğine ilişkin görüşleri içermektedir. Sonuçlar, sınavların online sınıf uygulamalarınca değerlendirilmesinin tarafsız sonuçlar ortaya çıkmasına, sonuçların hızlı açıklanmasına katkı sağladığını ortaya koymuştur. Buna karşın online sınavlarda fiziki denetimin olmamasının sınavlarda kopya çekilmesi olasılığını artırdığı, bu durumun çalışan öğrencilerin haklarının aleyhine bir durum yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca sınav ve ödevlerin hazırlanması esnasında çevredeki ses, gürültü, aile ve internet hızı gibi çevresel faktörlerin sınavın güvenirliğini olumsuz etkilediği ifade edilmiş, gerek sınavlar gerekse ödevlerin puanlandırılması ile ilgili dönüt alınamıyor olmasının diğer bir olumsuz faktör olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuçlar öğrencilerin yüz yüze eğitimde şikâyetçi oldukları *sınavların objektif ve hızlı değerlendirilememesi* sorununun teknolojik destek aracılığı ile büyük oranda çözüldüğü fakat kopya denetiminin azalması, sınav ortamının güvenliğinin sağlanamaması ve sınav sonuçlarına ilişkin dönüt alınamaması gibi faktörlerinse yeni sorunlar ortaya çıkardığını göstermektedir. Kopya çekilmesiyle ilişkili şikâyet bulgusu dikkat çekicidir. Online sınavlarda fiziki bir denetim olmamasına, tüm basılı ve yazılı kaynakların ve iletişim araçlarının sınırsız şekilde erişime açık olmasına karşın kopyanın bir tercih olarak ön plana çıkması incelenmesi gereken bir konudur. Online sınavlarda verilen süre içerisinde internetten veya diğer kaynaklardan araştırma yapmak yerine soruyu çözen kişilerin cevaplarını edinmeye çalışmanın sebepleri çeşitlilik gösteriyor olabilir. Genel olarak kopya çekme davranışının yüksek not alma, dersten kalma korkusu (Seven ve Engin, 2008) ve derslere çalışma alışkanlığı bulunmaması (Akdağ ve Güneş, 2002) gibi sebepleri vardır. Dolayısıyla öğrencilerin sınav esnasındaki geniş araştırma olanaklarına rağmen yine de dersten kalma veya yüksek not alamama korkusundan ötürü kopyaya teşebbüs ettikleri düşünülebilir. Öğrencilerce belirtilen diğer bir sorun sınıf gibi bir öğrenme ortamı yerine ev şartlarında ve internete bağımlı şekilde sınava giriyor olmanın getirdiği olumsuzluklardır. Uzaktan eğitimde sıklıkla yaşandığı belirlenen internetle ilişkili bağlantı ve kopma gibi sorunların yanı sıra (Dikmen ve Bahçeci, 2020) pek göz

önünde olmayan dikkat dağıtıcı unsurlarla birlikte sınava girmenin sınavın güvenliğini tehlikeye düşürme olasılığı yüksektir. Öğrenci bu sebeple düşük not alabileceği gibi düşük not alma korkusuna kapılıp kopyaya teşebbüs de edebilir. Diğer bir ifadeyle bu sorun birçok sorunu beraberinde getirebilecek farklı sorunlara sebep olabilir. Öğrencilerin son şikâyetçi olduğu konu ise sınavların ve ödevlerin sonuçlarına ilişkin dönüt alamamayla ilişkilidir. Özellikle sayısal bölümlerde yapılan kâğıt-kalem sınavlarında öğrenciler uzun işlemler yapmakta ve gidiş yolundan puan elde edebilmekteydiler. Uzaktan eğitimde bu mümkün olmadığı için öğrenciler sınav sistemine sadece sınav sonuçlarını girebilmekte, işlemlerden ne kadarını doğru yaptıklarına dair bilgi edinememektedirler. Konuya ilişkin benzer şikâyetler literatürde de yer almaktadır. Eğitimin yüz yüze olmaması (Kürtüncü ve Kurt, 2020), öğretici niteliklerinin yetersiz olması (Ekiz, 2020) uzaktan eğitimin temel şikâyet konularındandır. Bu şikâyetin ortaya çıkmış olmasındaki temel sebep bireylerin elde ettikleri sonuçları değerlendirme konusundaki akademik yetersizliklerinin yanı sıra yeterli akran değerlendirmesi imkânlarının kısıtlı ve araştırmacı davranış özelliklerinin yetersiz olması olabilir. Bu sebepten soruları doğru çözen arkadaşlarının çözümlerinden veya internet ortamında benzer nitelikteki soruların çözümlerine ilişkin seçeneklerden faydalanamamış olmaları mümkündür.

Çalışmada elde edilen beşinci bulgu öğrencilerin bazı arkadaşlarının bilgisayar veya akıllı telefon ve internet bağlantılarının olmaması veya yavaş olması olasılığından duydukları endişeyi dile getirmektedir. Çalışmaya katılan öğrenciler böyle bir sorunlarının olmadığını fakat bu sorunla karşılaşılması durumunda bunun sorun yaratabileceğini belirtmişlerdir. Dikmen ve Bahçeci (2020), çalışmalarında katılımcıların çok küçük bir kısmında bağlanma, erişim ve yoğunluğa bağlı sıkıntılarla karşılaşıldığını rapor etmiştir. Türkiye'nin internete erişim oranlarına bakıldığında bu oranın 2019 yılı itibariyle %88,3 olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin gerçekten de küçük bir kısmında böyle bir sorunun yaşanması olasılığı bulunduğu ve 82 milyonluk bir ülke için düşük sayılabilecek bir risk oranı olduğu söylenebilir.

Çalışmanın altıncı bulgusu öğretim elemanıyla kurulan iletişime dair görüşleri içermektedir. Çalışmadaki 13 katılımcının altısı akademisyenlerden zamanında ve hızlı dönüt alabildiğini ifade etmişken dokuz tanesi yetersiz ve geç dönüt aldıklarını, yedi tanesi ise hiçbir şekilde dönüt alamadıklarını ifade etmiştir. Uzaktan eğitim faaliyetleri başarı sağlandıkça destek görmektedir (Nayir ve Aksoy, 2020). Fakat yalnızlığın, psikolojik belirtilerin ve gelecek endişesinin artış gösterdiği Covid-19 salgını sürecinde (Çetin ve Anuk, 2020) yürütülen uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğretim üyesiyle iletişim kurulamaması öğretimin başarı ve kalitesine yönelik kaygıları artırırken öğrencilerin eğitimin niteliğini sorgulamalarına sebep olmuş olabilir. Bu sebeple uzaktan eğitimde gerek online gerekse offline faaliyetlerin canlı dönütlerle desteklenmesi gerekliliği bulunduğu söylenebilir. Öğrenciler genel olarak uzaktan eğitimi etkili bulsalar da (Allen, Bourhis, Burrell, ve Mabry, 2010), yüz yüze etkileşimin sunduğu olanakların daraltılması iletişim kanallarını etkisiz hale getireceği için bilgi akışını durdurabilir. Flaherty, Pearce ve Rubin (1998), internetin bir iletişim kanalı olarak kabul gördüğünü ancak yüz yüze iletişimin gerçek bir alternatifi olmadığını belirtmektedir. Bu sebeple iletişim kaynağından gelen bilginin

durdurulması, doğruluğunun teyit edilememesinin uzaktan eğitimin başarısız ve etkisiz olarak algılanmasına sebep olduğu düşünülebilir.

Çalışmadaki yedinci ve son bulgu öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla olan iletişimin uzaktan eğitim sürecinde nasıl etkilendiğine yöneliktir. Katılımcı 13 öğrenciden iki tanesi herhangi bir farklılık olmadığını belirtmiş olsa da çoğunluğu online uygulamalar aracılığıyla gerçek zamanlı iletişimin arttığını, fiziksel ortamda iletişime geçmeyen öğrencilerin iletişime geçtiğini belirtmiştir. Elde edilen bu bulgu beklenen bir sonuçtur. Yüz yüze iletişim belirli iletişim becerilerini gerektirdiği gibi stresli bir süreçtir. Bu yüzden özgüven açısından sorunları olan ergenler internet üzerinden iletişimde yüz yüze iletişime oranla kendilerini daha rahat hissetmektedirler (Pierce, 2009). Dolayısıyla online ve offline etkileşime girilen uzaktan eğitim derslerinde fiziki olarak iletişim kurmanın stresiyle yüzleşmek zorunda olmayan öğrencilerin de kendilerini ifade etme imkanı buldukları söylenebilir. Öte yandan içe kapanık ve iletişim kurma kaygısı yaşayan öğrenciler için avantaj yaratan bu durumun dezavantajları olduğu da görülmektedir. Yüz ifadelerinin, jest ve mimiklerin, ses tonunun olmaması iletişimde aktarılmak istenen mesajların yalnızca yazılı ifadeler aracılığıyla anlatılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu yolla mesajın doğru şekilde aktarılabilmesi için ise iyi bir dil bilgisi, etkili bir anlatım becerisi gerekmektedir. Güçlü bir yazılı anlatım becerisi olmayanların da iletişim kazalarına sebebiyet vermesi olası görünmektedir. Dolayısıyla arkadaşlarıyla iletişim sorunu yaşadığını belirten çocuklar, yazılı anlatım becerisindeki zayıflıklar dolayısıyla böyle bir problemle karşılaşmış olabilirler.

Çalışmada yer alan en önemli sınırlık çalışmanın 13 kişiyle sınırlı olmasıdır. Sonuçlar katılımcı 13 kişinin deneyimleri ve gözlemlerine dayalıdır. Ayrıca sonuçlar Türkiye'deki bir üniversitenin verilerinden elde edilmiştir. Uzaktan eğitimin temel sorunlarına ilişkin daha kapsamlı tespitlerin yapılabilmesi için bölgesel araştırmaların sonuçlarının karşılaştırılması ve kültürlerarası çalışmalar yürütülmesi yerinde olacaktır. Önemli bir diğer sınırlık da sonuçların kesitsel olmasıdır. Covid-19'un zorunlu kıldığı Mart döneminde başlayan ve Haziran döneminde sona eren süreçte toplanan veriler, zorunlu uzaktan eğitime ilişkin ilk sonuçları içermektedir. Zaman içerisinde ortaya çıkabilecek farklı nitelikteki sorunların tespiti içinse boylamsal çalışmalar gerekmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre derslerin daha nitelikli hale gelebilmesi için akademisyenlerin bilgi teknolojilerini etkin şekilde kullanabilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla akademisyenlerin bilgisayar ve internet tabanlı teknolojileri kullanma konusunda yetkin hale gelmesi gerekmektedir. Fakat akademik konularda dışsal motivasyonlarla başarılı sonuçlar elde edilmesi mümkün olmadığından (Pink, 2011) akademisyenlerin içsel motivasyon unsurlarıyla kendilerini geliştirmelerinin önemi ön plana çıkarılmalıdır. Bunu sağlayabilmek için öğrencilere derslerin ve derste kullanılan materyalin kalitesi hakkında görüş bildirebilecekleri sosyal bir puanlama sistemi getirilebilir. Bu sayede öğrencilerin takdir ettiği, belirli bir seviyenin üzerinde puan alan akademisyenlere sosyal simgelerle (internet sayfalarında görülebilir halde olacak yıldız gibi başarı sembolleri) ödüllendirmeler yapılabilir. Bu sayede akademisyenler çalışmalarının değer bulduğunu,

emeklerinin boşa gitmediğini görerek bu teknolojileri öğrenmeyi tercih edebilirler. İnternet tabanlı uygulamalarda iletişim ve iletişimin önemi konusunda bir bilgilendirme programı aracılığıyla tüm akademisyenlere uzaktan eğitimde iletişime açık olmanın öğrenci açısından değeri anlatılabilir ve öğrencilerin benzer puanlamaları yapabilecekleri bir diğer kategori olarak iletişim sekmesi de kullanılabilir. Uzaktan eğitimin diğer bir temel sorunu bağlantı ve internete yönelik kaygılar içinse sivil toplum kuruluşlarının devreye girerek mobil ve geçici internet sağlayıcı merkezler kurması sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Böylece az kişinin olduğu ve yatırımın gerekli görülmediği köylerde, mezralarda yaşadığı için fırsat eşitliğinden yararlanamayacak durumdaki az sayıda öğrencinin dezavantajı ortadan kaldırılabilir.

Kaynakça

Abdi Golzar, F. (2006). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumulluk düzeylerinin cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Acar, Y. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 7–21. https://doi.org/10.32572/guntad.703410

Akca, M. (2020). COVID-19'un havacılık sektörüne etkisi. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics*, *7*(5), 45–64.

Akdağ, M., ve Güneş, H. (2002). Kopya çekme davranışları ve kopya çekmeye ilişkin tutumlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *31*(31), 330–343. https://doi.org/10.14527/508

Alipio, M. M. (2020). *Academic success as estimated by locus of control and motivation*. (January), 1–9. Retrieved from https://doi.org/10.35542/osf.io/utj4x%0A

Allen, M., Bourhis, J., Burrell, N., & Mabry, E. (2010). Classrooms in higher education: A meta-analysis with distance education to traditional classrooms in higher Education: A Meta-Analysis. *The American Journal of Distance Education ISSN:*, *16*(2), 83–97. https://doi.org/10.1207/S15389286AJDE1602

Bailey, K. D. (1982). *Methods of Social Research* (2nd ed.). New York: Free press.

Berg, B. L. (1998). *Qualitative research methods for the social sciences*. https://doi.org/10.2307/20033521

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Çetin, C., ve Anuk, Ö. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örneklemi. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics*, *7*(5), 170–189. https://doi.org/10.1155/2010/706872

DeWitte, S. N., & Wood, J. W. (2008). Selectivity of Black Death mortality with respect to preexisting health. *Proceedings of the National Academy of Sciences of*

the United States of America, *105*(5), 1436–1441. https://doi.org/10.1073/pnas.0705460105

Dikmen, S., ve Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pamdemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri;: Fırat üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, *7*(2), 78–98.

Ekiz, M. A. (2020). Beden eğitimi ve spro yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Journal of Sport and Recreation Researches*, *2*(11), 1–13.

Erzen, E. (2018). *Üniversiteye uyum: Ölçek geliştirilmesi ve uyumun kişilik özellikleri, sosyal destek, akademik öz-yeterlilik açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Euronews. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgını ne zaman bitecek? Retrieved June 23, 2020, from https://tr.euronews.com/2020/04/26/koronavirus-covid-19-salgini-ne-zaman-bitecek

Flaherty, L. M., Pearce, K. J., & Rubin, R. B. (1998). Internet and face-to-face communication: Not functional alternatives. *International Journal of Phytoremediation*, *46*(3), 250–268. https://doi.org/10.1080/01463379809370100

Frankel, R. M., & Devers, K. J. (2000). Study design in qualitative research - 1: Developing questions and assessing resource needs. *Education for Health*, *13*(2), 251–261. https://doi.org/10.1080/13576280050074534

Garaika, & Margahana, H. (2019). Self efficacy, self personality and self confidence on entrepreneurial intention: Study on young enterprises. *Journal of Entrepreneurship Education*, *22*(1).

Güven, H. (2020). Covid-19 pandemik krizi sürecinde e-ticarette meydana gelen değişimler. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics*, *7*(5), 251–268.

Karadağ, E., ve Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yukseköğretim Dergisi*, *10*, 1–12. https://doi.org/10.2399/yod.20.730688

Kürtüncü, M., ve Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics*, *7*(5), 66–77. https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective* (2nd ed.). https://doi.org/10.4324/9780203428412

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2008). The Five Factor Theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of Personality* (3rd ed., pp. 159–181). https://doi.org/10.1016/S0191-8869(97)81000-8

Nayir, A. E., ve Aksoy, Y. (2020). Suzuki yöntemi ile keman eğitiminde çevrimiçi ve çevrimdışı uzaktan eğitim araçlarının kullanımına ilişkin aile ve uzman gö-

rüşleri. *The Journal of Academic Social Sciences*, (104), 442–465. https://doi.org/10.29228/asos.42684

Neuman, L. W. (2011). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage publications.

Pierce, T. (2009). Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. *Computers in Human Behavior*, *25*(6), 1367–1372. https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.06.003

Pink, D. (2011). *Drive: The surprising truth about what motivates us*. Penguin.

Seven, M. A., ve Engin, A. O. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kopya çekmeye duydukları ihtiyaç ve kopya çekme sebepleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(1), 121–136.

Trilla, A., Trilla, G., & Daer, C. (2008). The 1918 "Spanish Flu" in Spain. *Clinical Infectious Diseases*, *47*(5), 668–673. https://doi.org/10.1086/590567

TÜBA. (2020). *Covid-19 küresel salgın değerlendirme raporu*. Retrieved from http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/TÜBA Covid-19 Raporu 2. Güncelleme.pdf

TÜİK. (2020). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. Retrieved June 24, 2020, from http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028

Türkmen, M. (2020). Covid-19 salgını ve spor sektörüne etkileri. *International Journal of Sport Culture and Science*, *8*(2), 55–67. https://doi.org/10.14486/IntJSCS.2020.596

Tzifopoulos, M. (2020). In the shadow of Coronavirus: Distance education and digital literacy skills in Greece. *International Journal of Social Science and Technology*, *5*(2), 1–14.

WHO. (2020). This statement is updated on an ongoing basis, in response to evolving events and common media queries. Retrieved from https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19

Worldometers. (2020). Covid-19 coronavirus pandemic. Retrieved June 23, 2020, from daily updates website: https://www.worldometers.info/coronavirus/

Yalçınkaya, E. (2020). Covid-19 ve getirdiği etik sorunlar. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, *6*(3), 122–127.

Yamamoto, G. T., ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (Online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Journal of University Research*, *3*(1), 25–34. https://doi.org/10.26701/uad.711110

Zhou, L., Li, F., Wu, S., & Zhou, M. (2020). "School's out, but class's on", The largest online education in the world today: Taking China's practical exploration during the Covid-19 epidemic prevention and control as an example. *Best Evidence of Chinese Education*, *4*(2), 501–519. https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004